Δ. ΚΟΥΡΕΤΑ
Ὁμοτίμου καθηγητοῦ τῆς Ψυχιατρικῆς
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΑΓΧΟΠΛΗΜΜΥΡΙΣΤΙΚΗ ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΤΗΣ «ΜΑΝΙΑΣ» ΤΩΝ ΠΡΟΙΤΙΔΩΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΜΕΛΑΜΠΟΔΟΣ

Κατὰ τὴν μυθικὴν παράδοσιν ὁ Προῖτος, προομηρικὸς βασιλεὺς τῆς Τίρυνθος, εἶχε δίδυμον ἀδελφὸν τὸν Ἀκρίσιον, ὁ ὁποῖος ἐβασίλευεν εἰς τὸ γειτονικὸν Ἄργος. Οὗτοι ἔγιναν ὀνομαστοὶ διὰ τὸ θανάσιμον ἀμοιβαῖον μῖσος καὶ πρὶν γεννηθοῦν (ἀπὸ τὴν κοιλιὰ τῆς μάννας). Μᾶς πληροφορεῖ ὁ Ἀπολλόδωρος («Βιβλιοθήκη», II, 24–30:

«*Μερισάμενοι δὲ τὴν Ἀργείαν ἅπασαν κατῴκουν. καὶ Ἀκρίσιος μὲν Ἄργους βασιλεύει, Προῖτος δὲ Τίρυνθος. Καὶ γίνεται Ἀκρισίῳ μὲν ἐξ Εὐρυδίκης τῆς Λακεδαίμονος Δανάη, Προίτῳ δὲ ἐκ Σθενεβοίας Λυσίππη καὶ Ἰφινόη καὶ Ἰφιάνασσα. Αὗται δὲ ὡς ἐτελειώθησαν, ἐμάνησαν, ὡς μὲν Ἡσίοδος φησιν, ὅτι τὰς Διονύσου τελετὰς οὐ κατεδέχοντο, ὡς δὲ Ἀκουσίλαος λέγει, διότι τὸ τῆς Ἥρας ξόανον ἐξηυτέλισαν. Γενόμεναι δὲ ἐμμανεῖς ἐπλανῶντο ἀνὰ τὴν Ἀργείαν ἅπασαν, αὖθις δὲ τὴν Ἀρκαδίαν διελθοῦσαι μετ' ἀκοσμίας ἁπάσης διὰ τῆς ἐρημίας ἐτρόχαζον. Μελάμπους δὲ ὁ Ἀμυθάονος καὶ Εἰδομένης τῆς Ἄβαντος, μάντις ὢν καὶ τὴν διὰ φαρμάκων καὶ καθαρμῶν θεραπείαν πρῶτος εὑρηκώς, ὑπισχνεῖται θεραπεύειν τὰς παρθένους, εἰ λάβοι τὸ τρίτον μέρος τῆς δυναστείας. Οὐκ ἐπιτρέποντος δὲ Προίτου θεραπεύειν ἐπὶ μισθοῖς τηλικούτοις, ἔτι μᾶλλον ἐμαίνοντο αἱ παρθένοι καὶ προσέτι μετὰ τούτων αἱ λοιπαὶ γυναῖκες· καὶ γὰρ αὗται τὰς οἰκίας ἀπολοιποῦσαι τοὺς ἰδίους ἀπώλλυον παῖδας καὶ εἰς τὴν ἐρημίαν ἐφοίτων. Προβαινούσης δὲ ἐπὶ πλεῖστον τῆς συμφορᾶς, τοὺς αἰτηθέντας μισθοὺς ὁ Προῖτος ἐδίδου. Ὁ δὲ ὑπέσχετο θεραπεύειν ὅταν ἕτερον τοσοῦτον τῆς γῆς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ λάβῃ Βίας. Προῖτος δὲ εὐλαβηθεὶς μὴ βραδυνούσης τῆς θεραπείας αἰτηθείη καὶ πλεῖον, θεραπεύειν συνεχώρησεν ἐπὶ τούτοις. Μελάμπους δὲ παραλαβὼν τοὺς δυνατωτάτους τῶν νεανιῶν μετ' ἀλαλαγμοῦ καί τινος ἐνθέου χορείας ἐκ τῶν ὀρῶν αὐτὰς εἰς Σικυῶνα συνεδίωξε. Κατὰ δὲ τὸν διωγμὸν ἡ πρεσβυτάτη τῶν θυγατέρων Ἰφινόη μετήλλαξεν· ταῖς δὲ λοιπαῖς τυχούσαις καθαρμῶν σωφρονῆσαι συνέβη. Καὶ ταύτας μὲν ἐξέδοτο Προῖτος Μελάμποδι καὶ Βίαντι, παῖδα δ' ὕστερον ἐγέννησε Μεγαπένθην*».

Πληροφορίας μᾶς παρέχουν οἱ κάτωθι συγγραφεῖς:

Ἀπολλόδωρος. Βιβλιοθήκη (11, 24–30), Βακχυλίδης. Ἐπινίκεια, X. 40–112, Αἰλιανός. Ποικίλη Ἱστορία 3, 42, Ἡρόδοτος. IX, 34, Στράβων VIII, 3. 19, Διόδωρος Σικελιώτης, IV, 68, Παυσανίας II, 7, 8 — II, 18, 4 — V, 5, 10 — VIII, 18, 7. Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς. Στρωματεῖς VII, 4, 26. Βιργίλιος. Eclogue VI, 48. Ὀβίδιος Metam. XV, 323 — 8. Πλίνιος. XVI, 47.

Ἡ «Μανία» τῶν Προιτίδων παριστᾷ τὸ πρότυπον ὁμαδικῆς φρενίτιδος, τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ὁποίας πρῶτος περιέγραψε ὁ Gustave Lebon εἰς τὸ κλασικὸν σύγγραμμά του «Ἡ ψυχολογία τῶν ὄχλων» μὲ ἀφετηρίαν τὰ συμβάντα κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν. Μὲ τὸν τίτλον «ἡ ψυχὴ τῆς μάζης καὶ τὸ βιολογικόν της ὑπόστρωμα» ἐδώσαμεν τὸ 1947 μίαν ἑρμηνείαν τοῦ φαινομένου μὲ βάσιν παρατήσεις τῶν συμβάντων (ὁμαδικαὶ πορεῖαι, συλλαλητήρια, βιοπραγίαι) εἰς τοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῶν γεγονότων τοῦ Δεκεμβρίου 1944 (εἰς

Τόμον «Ψυχανάλυσις κ.λ.π.», Ἐκλόγιον Ἐρευνῶν καὶ Μελετῶν 1975, ἔκδ. Γρ. Παρισιάνου, σελ. 325—337).

Ὁ sir James Frazer εἰς τὰ σχόλια τῆς ἀγγλικῆς μεταφράσεως τοῦ Ἀπολλοδώρου σημειώνει, σύμφωνα μὲ τὴν διήγησιν τοῦ Ivor Evans, αὐτόπτου μάρτυρος (1921), ὅτι «ὅλες οἱ γυναῖκες τῆς φυλῆς Jakun τῆς Μαλαϊκῆς Χερσονήσου κατελαμβάνοντο περιοδικῶς ἀπὸ μίαν παράκρουσιν — μίαν μορφὴν ὑστερίας — ἔτρεχον («*ἐτρόχαζον*», λέγει ὁ Ἀπολλόδωρος διὰ τὰς Προιτίδας), τραγουδώντας μέσα στὴ ζούγκλα νυχθημερὸν καὶ ἐπέστρεφαν, ἀναμαλλιασμένες καὶ μὲ ξεσχισμένα φορέματα, στὰ σπίτια τους. Ἡ ἀρχὴ ἔγινε ἀπὸ μίαν γυναῖκα, ποὺ τὴν ἐμιμήθησαν αἱ ἄλλαι (Ψυχικὴ μόλυνσις, Contagion mentale).

Παρομοίως αἱ Προιτίδες ὑπὸ τὸ κράτος «διονυσιακοῦ ἐνθουσιασμοῦ» (βακχείας), ποὺ ἦτο ἀντίδρασις εἰς τὴν περιωρισμένην ζωήν, τὴν ὁποίαν διῆγον, κλεισμέναι εἰς ἰδιαίτερα διαμερίσματα τῶν ἀνακτόρων («*καταβάντων δὲ ὡς ἐπὶ θάλασσαν, ἐνταῦθα οἱ θάλαμοι τῶν Προίτου θυγατέρων εἰσίν*», λέγει ὁ Παυσανίας, II, 25, 9) περιεπλανήθησαν εἰς τοὺς δρυμοὺς καὶ τὰ φαράγγια, παρασύρουσαι καὶ τὰς ἄλλας γυναίκας τῆς περιοχῆς. Ἡ τοιαύτη συμπεριφορά των, μὲ τὰ σημερινὰ δεδομένα, θὰ πρέπει νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἀποτέλεσμα ἐνδοψυχικῆς συγκρούσεως μεταξὺ τῶν βιολογικῶν παρορμήσεων (ἐνστιγματικῶν) τῆς ἐφηβείας καὶ τῶν ἠθικῶν ἀπαγορεύσεων (Προεγὼ—Ὑπερεγώ), ποὺ τοὺς εἶχε, πιστὸς εἰς τὰς παραδόσεις, ἐπιβάλλει ὁ πατέρας ἐν ὀνόματι τῆς «*σεπτῆς*» Ἥρας, τῆς προστάτιδος τοῦ γάμου καὶ τῶν οἰκογενειακῶν θεσμῶν. Καὶ αἱ τέσσαρες παραλλαγαὶ τοῦ μύθου διὰ τὰς προσβολάς, ποὺ τῆς ἔκαναν (ἐπεριφρονοῦσαν τὸ ἄγαλμά της, ἐκαυχῶντο ὅτι τὸ πατρικό τους σπίτι εἶναι πολυτελέστερα διακοσμημένον ἀπὸ τὸν ναὸν τῆς Ἥρας, διετείνοντο ὅτι εἶναι ὡραιότεραι αὐτῆς, ἔκλεψαν χρυσὸν ἀπὸ τὸ ἄγαλμά της διὰ νὰ στολισθοῦν), συμπίπτουν κατὰ τοῦτο ὅτι ἠσέβησαν, οὕτως ἢ ἄλλως, πρὸς τὴν σύζυγον τοῦ Διὸς καὶ ἔπρεπε νὰ τιμωρηθοῦν. Ἡ τιμωρία ἦτο ἀλλαγὴ τῆς προσωπικότητος. Ἐνόμιζον ὅτι μετεμορφώθησαν εἰς δαμάλεις, τῶν ὁποίων ἐμιμοῦντο τοὺς μυκηθμούς (ὅπως ἡ προμήτωρ των Ἰώ, ἡ ὁποία ἐτιμωρήθη ἐπίσης ἀπὸ τὴν Ἥραν. Πρβ. Δ. Κουρέτα. Ἀνώμαλοι χαρακτῆρες εἰς τὸ ἀρχαῖον δρᾶμα, 1951 σελ. 29—65 καὶ 241—258).

Ἡ συμπεριφορά των αὐτὴ (ὁμοία μὲ ἐκείνην τῶν Βακχῶν) ἔγινεν ἀφορμή, νὰ δημιουργηθῇ ὁ θρῦλος ὅτι ὁ Διόνυσος τὰς ἐτιμώρησε, διότι, συμμορφούμεναι πρὸς τὰς πατρικὰς ἐντολάς, ἠρνοῦντο ν' ἀκολουθήσουν τὴν λατρείαν του, καθὼς κατήρχετο τὰς Θήβας καὶ τὸν Βοιωτικὸν Ὀρχομενόν, ὅπου αἱ θυγατέρες τοῦ βασιλέως Μινύα εἶχον πάθει τὰ ἴδια. Τὰ ἐσωτερικὰ κελεύσματα τοῦ ἐνστίκτου τῆς ζωῆς εἰς ἡλικίαν κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχον τὴν ἀπαιτουμένην ὡριμότητα καὶ ἐφλέγοντο ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ διαιωνίσουν τὸ εἶδος ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐξωτερικὴ ἐκ μέρους τοῦ πατρὸς καταπίεσις τῆς ἐνορμήσεως αὐτῆς ἐπέφερον τὴν ἐνδοψυχικὴν διαμάχην. Διὰ ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸ συνακόλουθον ἄγχος (μέση συμβιβαστικὴ λύσις) εὗρον καταφύγιον εἰς τὴν νόσον (Flucht in die Krankheit). Δηλαδὴ ἡ ζωομορφία τοὺς παρεῖχε τὸ ἐλαφρυντικὸν ἑνὸς «ψυχικοῦ ἄλλοθι»: εἰς τὰ ζῶα (δαμάλεις) ἐπετρέπεται—ἐξυπακούεται—νὰ παραδίδωνται καὶ ν' ἀκολουθοῦν τὰ ἔνστικτά των, ὅπως καὶ σήμερον ἀκόμη συμβαίνει εἰς μερικοὺς ἀνθρώπους ὑπὸ παρομοίας ψυχοσυγκρουσιακὰς συνθήκας (συναισθηματικὴ ἐκτόνωσις διὰ ν' ἀποφύγουν τὰ χειρότερα (ψύχωσιν, σχιζοφρένειαν, σεξουαλικὴν διαστροφήν, κατάθλιψιν).

Ὡς ψυχοσωματικὴ μετατροπὴ (somatisation) τῆς ψυχοσυγκρούσεως θὰ πρέπει νὰ χαρακτηρισθῇ ἡ ἄλλη παραλλαγὴ τοῦ μύθου κατὰ τὴν ὁποίαν «Ἡ *Κύπρου βασιλὶς* (ἡ Ἀφροδίτη ὀργισμένη, διότι ἔδειχναν φόβον καὶ ἀποστροφὴν πρὸς τὸ ἀνδρικὸν φῦλον, ἀ ν δ ρ ο φ ο β ί α ν, ὅπως ὁ Ἱππόλυτος, πρὸς τὸ γυναικεῖον), αὐτὰς

μάχλους (αἰσχράς, ἀσελγεῖς, ἀκολάστους, ξετσίπωτες, ἐπὶ γυναικῶν ἰδιαιτέρως, ἐνῶ τὸ ἐπίθετον λάγνος λέγεται ἐπὶ ἀνδρῶν) *εἰργάσατο*». Μὲ τὸ χωρίον αὐτὸ τοῦ Αἰλιανοῦ (Ποικίλη Ἱστορία, 3, 42) συνάπτεται ὁ στίχος τοῦ Ἡσιόδου, ποὺ ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Σουΐδαν (σ. 693):

«*Εἵνεκα μαχλοσύνης στυγερῆς τέρεν ὤλεσαν ἄνθος*», δηλαδὴ ἡ ἀναίσχυντία τους ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ χάσουν τὴν ἀνθισμένη ὀμορφιά τους:

Τὸ δέρμα των ἐκαλύφθη μὲ ἀλφοὺς (λευκὰς κηλίδας) καὶ τὰ μαλλιὰ τῆς κεφαλῆς των ἔπιπτον (τριχόπτωσις: *κνύος*, Etym. Magnum, 353, 8): «*Ἀλφὸς γὰρ χρόα πάντα κατήσχυν' ἐν δέ νυ χαῖται ἔρρεον ἐκ κεφαλέων, ψίλωτο δὲ καλὰ κάρηνα*». Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ θὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν ἔννοιαν τῆς «διαλεκτικῆς τῶν ὀργάνων», (Organdialectik), ἡ διαταραχὴ τῆς λειτουργίας τῶν ὁποίων ἐκφράζει ἀντιστοίχους συναισθηματικὰς καταστάσεις (αἱ ἐκφράσεις «τὸν ἔχει στὸ στομάχι, τὸν ἔχει στὴν καρδιά του, τοὔπρηξε τὸ συκώτι κ.τ.λ.» εἶναι ἀρκετὰ παραστατικαί). Οὕτω μὲ τὴν ψυχογενῆ δερματοπάθειαν ἔχασαν τὴν ἐλκυστικότητα ποὺ εἶχον πρότερον, ἐγένοντο ἀποκρουστικαί, ἀνέραστοι, ἀνεπιθύμητοι.

Εἰς τὸ τελευταῖον του αὐτοβιογραφικὸν βιβλίον (Ἀναφορὰ στὸ Γκρέκο) ὁ Ν. Καζαντζάκης περιέγραψε τὸ περιστατικόν, ποὺ τοῦ συνέβη τὸ 1922 εἰς Βιέννην μετὰ τὴν συνάντησίν του μὲ μίαν νεάνιδα. Διὰ τὴν δερματοπάθειαν, ποὺ ἐπηκολούθησε, ὁ ψυχαναλυτὴς W. Stekel τοῦ εἶπεν ὅτι ἔπασχε «τὴν ἀρρώστεια τῶν ἀσκητῶν». Εἰς τὴν τηλεοπτικὴν διασκευὴν (ΕΡΤ) τοῦ μυθιστορήματος «Ὁ Χριστὸς ξανασταυρώνεται» ὁ ἠθοποιὸς ποὺ ὑπεδύθη τὸν Μανωλιὸ ἀπέδωσε μ' ἐπιτυχίαν τὸν ρόλον του, εἰς δὲ τὴν «Νέαν Ἑστίαν» (15 Μαΐου 1975) ἐδημοσιεύθη ἐμπεριστατωμένη μελέτη «Ἡ δερματοπάθεια τοῦ Νίκου Καζαντζάκη — Μιὰ ψυχαναλυτικὴ ἄποψη», τοῦ Πέτρου Χαρτοκόλλη.

Ὁ Ἰατρομάντης Μελάμπους, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἤδη εἰς τὸ ἐνεργητικόν του τὴν θεραπείαν τῆς ψυχικῆς ἀνικανότητος τοῦ Ἰφίκλου (πρβ. Δ. Κουρέτα καὶ Γ. Τσουκαντᾶ. «Ἡ ψυχοκαθαρτικὴ θεραπεία τῆς ἀτεκνίας τοῦ Ἰφίκλου ὑπὸ τοῦ Μελάμποδος», 1956, εἰς τόμον «Ψυχανάλυσις κ.λ.π.», σελ. 463—429) ἐκλήθη καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὰ «παζαρέματα» μὲ τὸν Προῖτον, ποὺ ἀναφέρει ὁ Ἀπολλόδωρος (καὶ ὁ Ἡρόδοτος, κάπως διαφορετικά, Θ. 34), ἀνέλαβε τὴν θεραπείαν, ἡ ὁποία ἦτο φαρμακευτική, ψυχολογικὴ καὶ μυητικὴ—τελετουργικὴ (πρὸς ὑποβολήν). Ἐχορήγησε μέλανα ἐλλέβορον (φυτὸν τὸ ὁποῖον ἀνθεῖ κατὰ τὰ τέλη Δεκεμβρίου καὶ δι' αὐτὸ ὀνομάζεται «Χριστουγεννιάτικο τριαντάφυλλο»). Ὁ ἐλλέβορος ἐχορηγεῖτο (Tinctura et extractum hellebori nigri) κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἰς τὰ νευροψυχικὰ κυρίως νοσήματα, αὐτούσιος ἢ (κατὰ Πλίνιον) ἀπὸ γάλα αἰγός, ἡ ὁποία ἔφαγεν ἐλλέβορον (Διοσκορίδης, De materia medica, 2, 306 καὶ Plinius Nat. Hist, XXV. Cit. Roscher, Lexikon). Τὸ ρῆμα «*ἐλλεβορίζειν τινά*» καὶ ἡ φράσις «*πλεῖν ἐς Ἀντίκυραν τοὺς δεομένους ἐλλεβόρου*» εἶναι δηλωτικὰ τῆς τοιαύτης δράσεώς του.

Ἡ ρίζα τοῦ φυτοῦ ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς ἐμετικόν, καθαρτικὸν καὶ ἐμμηναγωγὸν φάρμακον. Ἡ δὲ ἰδιότης του νὰ προκαλῇ ναυτίαν, ἐμέτους καὶ διάρροιαν μοῦ φέρει εἰς τὴν σκέψιν (ἐξ ἀφορμῆς τῆς προσωρινῆς, ἔστω, δράσεώς του ἐπὶ ὡρισμένων ψυχικῶν παθήσεων) αὐτὸ ποὺ μᾶς ἔλεγεν εἰς τὰ περίφημα μαθήματά του «Ἐπειγούσης ψυχιατρικῆς» ὁ διδάσκαλός μου (κατὰ τὰ ἔτη 1925—1926 Dr. de Clérambault): «χορηγήσατε ἐμετικὰ εἰς μερικοὺς καταθλιπτικούς, εἰς τοὺς ἀπογοητευμένους καὶ εἰς τοὺς ἐμμανεῖς (passionnels), ὁ ἄνθρωπος εἰς κατάστασιν ναυτίας λησμονεῖ τὰ βάσανά του..... καὶ τὴν ἀγαπημένη του». Τὸ παράγγελμα αὐτὸ ὑποδηλώνει τὸν μηχανισμὸν δράσεώς τοῦ ἐλλεβόρου, ὁ ὁποῖος ἐπὶ πλέον προκαλεῖ καὶ πταρμούς.

Ἡ ψυχολογικὴ θεραπεία ποὺ ὁμοιάζει, μὲ τὴν ἐφαρμοζομένην σήμερον μέθοδον τῆς *ψυχικῆς δι' ἄγχους καταπλημμυρίσεως (ἄλλως ἐνδοεκρηκτικήν*: Boulou-

Εἰκὼν 1. Παράστασις μυητικῆς ἱεροτελεστίας ἐπὶ ἐρυθρομόρφου ἀμφορέως τοῦ Μουσείου τῆς Νεαπόλεως, ὅπου διακρίνονται : 1) Ἕνας καθήμενος Σιληνός, ἀκόλουθος τοῦ Διονύσου, 2) ὁ Μελάμπους, 3) ἡ Πρώτη Προιτίς, 4) ἀγαλμάτιον τῆς Ἥρας ἢ τῆς Ἀρτέμιδος, 5) ἡ δευτέρα Προιτίς, 6) ἡ τρίτη Προιτίς, προφανῶς ἡ Ἰφινόη, μὲ ὕφος ἔντρομον ὡς νὰ προαισθάνεται τὸ ἐπικείμενον τέλος της, 7) ὁ Διόνυσος (ἀπὸ τὸ Lexikon der griechischen und roemisoheu Mythologie τοῦ Roscher, εἰς λῆμμα Μελάμπους).

Εἰκὼν 2. Σκηνὴ καθαρμοῦ τῶν Προιτίδων ἀπὸ τὸν Μελάμποδα ἐπὶ ἀρχαίου σφραγιδολίθου (16×15 χιλιοστῶν τοῦ μ.) ἐκ τῆς συλλογῆς Fould τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων. Διακρίνονται : 1) Μία θεραπενίς, ἡ ὁποία προσκομίζει τὸ ἱερὸν ὕδωρ ποὺ θὰ χρησιμεύσῃ διὰ τὸν καθαρμόν, 2) Μία ἀπὸ τὰς Προιτίδας, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς ὁποίας ρέει τὸ αἷμα τοῦ θυσιασθέντος χοιριδίου, 3) ὁ Μελάμπους, ἐκτελῶν τὴν ἱεροτελεστίαν, 4) ἡ δευτέρα Προιτίς, χειρονομοῦσα καὶ δεικνύουσα Διονυσιακὴν ἔξαρσιν, 5) ἡ τρίτη Προιτίς, προφανῶς ἡ Ἰφινόη, ἤδη ἐκπνεύσασα, 6) ἕνας ἐκ τῶν ὑπηρετῶν (Roscher, ἔ. ἀν.).

gouris and Marks : Implosion or flooding. A new treatement for phobias. British Medical Journal, 1969, 721), συνίστατο εἰς τὸ ὅτι ὁ Μελάμπους, μαζὶ μὲ τοὺς πλέον εὐρώστους νέους τῆς περιοχῆς ἠκολούθησεν κατὰ πόδας τὰς ἐξάλλους Προιτίδας καὶ «*μετ' ἀλλαλαγμοῦ καί τινος ἐνθέου μανίας*» τὰς κατεδίωξε διὰ μέσου τῶν ὀρέων μέχρι τῆς Σικυῶνος, ὅπου ἡ Ἰφινόη, ἡ μεγαλυτέρα ἀδελφή, ἐξηντλημένη ἀπὸ τὴν κούρασιν, ἐξεψύχησε (*μετήλλαξε*).

Ὁ Erwin Rohde («Phyche», 304) γράφει, ὅτι ἡ περιγραφὴ τοῦ Πλάτωνος (Φαῖδρος, 244 - ε) ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν μέθοδον ποὺ ἐφήρμοσεν ὁ Μελάμπους καὶ ἴσως εἰς αὐτὴν ἀνάγεται: «*ἡ μανία.... καταφυγοῦσα πρὸς θεῶν εὐχάς τε καὶ λατρείας, ὅθεν δὴ καθαρμοῦ τε καὶ τελετῶν τυχοῦσα ἐξάντη ἐποίησε τὸν ἑαυτῆς ἔχοντα*».

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ διατύπωσις τῆς σκέψεως τοῦ Rohde διὰ τὸν χειρισμὸν τοῦ Μελάμποδος: ὅτι δηλαδὴ ἐπροκάλεσε παρόξυνσιν τῆς διονυσιακῆς διεγέρσεως, μεγιστοποίησιν αὐτῆς, θὰ ἐλέγομεν.

Εἰς τὰ «Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας» τοῦ 1952 (σελ. 395) γράφει ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Ἀναστάσιος Ὀρλάνδος ὅτι ἀνευρέθη κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς ἡ ἐξῆς σπουδαία ἐπὶ χαλκίνης πινακίδος κεχαραγμένη ἐπιγραφὴ τοῦ 4ου αἰῶνος π. Χ., ἡ ὁποία μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἡ Ἰφινόη ἐτάφη εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς ἀρχαίας Σικυῶνος. Εἰς τὸ ἴδιον μέρος ὁ Μελάμπους ἔκρυψε τὰ φάρμακα ποὺ ἐχρησιμοποίησε:

Ἐνθάδε ὑπὲρ Προίτου παίδων ἔκρυψε Μελάμπους βλαψίφρονος μανίας φάρμακα λυσίνοσα. Ἦ τ' ἔθανεν παίδων, ὅτι δεῦρο ἔμολον διὰ μῆνιν Ἥρας, Ἰφινόην ἥδ' ἀγορὰ κατέχει.

Ὁ Προῖτος ἔκτισεν ἀργότερον εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Σικυῶνος Ἱερὸν τῆς Πειθοῦς (*«τὰς γὰρ οἱ θυγατέρας ἐνταῦθα τὴν μανίαν παύσασθαι»*), κατὰ Παυσανίαν, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ ἴασις τῶν θυγατέρων του εἶχεν ἐπιτευχθῆ διὰ Πειθοῦς. Ὁ διάσημος Γάλλος νευρολόγος J. Babinski, ποὺ ἔπλασε τὸ 1904 (ἀρυσθεὶς ὅπως μοῦ ἐξεμυστηρεύθη τὸ 1924 ἀπὸ τὸ Γαλλοελληνικὸν Λεξικὸν τοῦ Courtaud, 1859), τὸν ὅρον «Πειθιατισμὸς» (διὰ τῆς πειθοῦς ἰατός, πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ ἱπποκρατικοῦ ἐν χρήσει ὅρου «Ὑστερία», προερχομένου ἐκ τῆς ὑστέρας, μήτρας) πολὺ θὰ ἠγάλλετο ἂν εἶχε λάβει γνῶσιν τοῦ περιεχομένου τῆς περὶ τὸν μύθον τῶν Προιτίδων πινακίδος ἐκείνης.

Καθὼς φαίνεται αἱ δύο ἀδελφαί, ποὺ ἐπέζησαν, δὲν παρουσίασαν αἰσθητὴν βελτίωσιν. Εἰς τὸ σχετικὸν χωρίον τοῦ Παυσανίου (VIII, 18–7, 8 Μετάφρασις Ν. Παπαχατζῆ) διευκρινίζεται ὅτι «Πάνω ἀπὸ τὴ Νώνακρι (τῆς Ἀρκαδίας) ὑψώνονται τὰ λεγόμενα Ἀροάνια ὄρη (ὁ σημερινὸς Χελμός), ὅπου ὑπάρχει σπηλιά, «σπήλαιον τοῦ Ἑρμοῦ», στὴν ὁποία σπηλιὰ λένε πῶς ἀνέβηκαν καὶ βρῆκαν καταφύγιο οἱ Κόρες τοῦ Προίτου, ὅταν τρελλάθηκαν».

«Μὲ ἀπόρρητες θυσίες καὶ καθαρμοὺς ὁ Μελάμπους τὶς ἔφερε κάτω σὲ μιὰ θέσι ποὺ λέγεται Λουσοὶ (ὅπου τὰς ἔλουσε).... ἐθεράπευσε τὴν τρέλλα τους μέσα σὲ ἱερὸ τῆς Ἄρτεμης». Προστίθεται ἐδῶ ὅτι εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους ἐκτίσθη ἐκκλησία ἀπὸ τὸ οἰκοδομικὸν ὑλικὸν τοῦ ἀρχαίου ναοῦ.

Εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ σπήλαιον, ὅπου κατέφυγον αἱ Προιτίδες, μὲ βεβαιότητα ἀποφαίνεται ὁ σπηλαιολόγος καθηγητὴς Ι. Μελέντης, ὅτι εἶναι ἐκεῖνο, ποὺ ἐξηρεύνησε πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἡ σπηλαιολογικὴ ὁμὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὀρειβατικοῦ Συνδέσμου (Πετροχείλου) μὲ τὰς 13 λίμνας εἰς διάφορα ἐπίπεδα, μὲ τοὺς σταλακτίτας καὶ τὰ ἡλικίας 300.000 ἐτῶν ἀπολιθωμένα ὀστᾶ ἱπποποτάμου τῆς δευτέρας μεσοπαγετώδους ἐποχῆς.

Ἔτσι ἐθεραπεύθησαν αἱ Προιτίδες ἀπὸ τὴν «μανίαν», ἀλλὰ τὰ ψυχοσωματικὰ συμπτώματα (λειχῆνες, λευκαὶ κηλῖδες καὶ τριχόπτωσις) ἐσυνεχίσθησαν καὶ δι' αὐτὸ ὁ Μελάμπους τὰς ὡδήγησεν εἰς Τριφυλίαν καὶ τὰς ἔπλυνε εἰς τὰ νερὰ τοῦ Ἀνί-

γρου ποταμοῦ (σημ. Μαυροπόταμος), ποὺ χύνεται εἰς τὴν σημερινὴν λιμνοθάλασσαν Καϊάφα. «Εὐθὺς ἀπὸ τὶς πηγὲς ὁ Ἄνιγρος ποταμὸς δὲν μυρίζει καλά, γράφει ὁ Παυσανίας, ἀλλ' ἀντίθετα τὰ νερά του εἶναι φοβερὰ δύσοσμα (ἀνιγρὸν = ἀκάθαρτον, φαῦλον, κακόν, δυσῶδες, ἀσεβές, κατὰ Ἡσύχιον, ἀναφερόμενον ὑπὸ O. Gruppe, Griechische Mythologie, II, 814). Ὅσα ψάρια κατεβαίνουν πρὸς τὴν θάλασσαν μαζὶ μὲ τὰ νερὰ τοῦ Ἀνίγρου οἱ ἄνθρωποι δὲν τὰ τρῶνε πλέον. Ἡ παράξενη ὀσμή, ποὺ ἔχει τὸ νερὸ τοῦ Ἀνίγρου, πιστεύω, ὅτι ὀφείλεται στὴ γῆ ἀπὸ τὴν ὁποία πηγάζει τὸ νερό».

Ἡ ἑρμηνεία αὐτή, πλησιάζει πρὸς τὰς σημερινὰς διαπιστώσεις διὰ τὴν χημικὴν σύστασιν τοῦ ὕδατος τῶν Λουτρῶν Καϊάφα, ποὺ περιέχεια ὑδρόθειον (ὀσμὴ κλούβιου αὐγοῦ).

Ἀλλὰ ὁ Στράβων κατὰ τρεῖς αἰῶνες προγενέστερος τοῦ Παυσανία, ὁ ὁποῖος ἤκμασε τὸν δεύτερον μ. Χ. αἰῶνα, παρέχει τὴν ἑξῆς πληροφορίαν (8, 346): «κοντὰ στὴ σπηλιὰ *(ἄντρον)* τῶν Ἀνιγρίδων Νυμφῶν ὑπάρχει πηγὴ τῆς ὁποίας τὸ νερὸ μεταβάλλεται σὲ ἕλος καὶ βαλτότοπο πιὸ κάτω· τὸ περισσότερο νερὸ τῆς πηγῆς τὸ δέχεται ὁ Ἄνιγρος, ὁ ὁποῖος βαθὺς καὶ σχεδὸν ἀκίνητος, λιμνάζει σὲ ἕκτασι εἴκοσι σταδίων· ὁ τόπος εἶναι βορβορώδης καὶ ἀποπνέει μιὰ βαρειὰ μυρουδιά: τὰ ψάρια δὲν τρώγονται· κατὰ τοὺς μύθους ἡ κακοσμία ὀφείλεται στὸ ὅτι μερικοὶ ἀπὸ τοὺς πληγωμένους Κενταύρους ἀπέπλυναν ἐδῶ τὸ δηλητήριο τῆς (Λερναίας Ὕδρας) ἢ στὸ ὅτι ὁ Μελάμπους χρησιμοποίησε τὰ νερὰ αὐτὰ γιὰ τὸ καθαρμὸ τῶν Προιτίδων». Καὶ προσθέτει ὁ Στράβων αὐτολεξί: «*Ἀλφοὺς δὲ καὶ λεύκας καὶ λειχῆνας ἰᾶται τὸ ἐντεῦθεν λουτρὸν φασὶ δὲ καὶ τὸν Ἀλφειὸν ἀπὸ τῆς τῶν ἀλφῶν θεραπείας οὕτως ὀνομάσθαι*».

Μίαν ἀξιόλογον παραλλαγήν, τοπογραφικὴν μᾶλλον, εὑρίσκομεν εἰς τὸν Ὀβίδιον (Μεταμορφώσεις XV 320 κ.ἑπ.), ὁ ὁποῖος, ἀντὶ τοῦ Ἀνίγρου ποταμοῦ, ἀναφέρει τὴν πηγὴν Κλειτορίαν, τῆς ὁποίας τὸ νερὸ ἐκεῖνος ποὺ θὰ τὸ πιῇ διὰ νὰ καταπραΰνῃ τὴν δίψαν του, ἀηδιάζει μετὰ τὸ κρασὶ (vina fugit), τὸ ἀποφεύγει εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν καὶ πίνει μόνο καθαρὸ νερό: αὐτὸ συμβαίνει εἴτε διότι ἡ πηγὴ ἔχει μίαν ἰδιότητα ἀντίθετον πρὸς τὴν ζεστασιὰ ποὺ φέρει τὸ κρασί, εἴτε διότι ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμυθάωνος (ὁ Μελάμπους), ὅπως διηγοῦνται οἱ ἐντόπιοι, ὅταν μὲ τὴν βοήθειαν ἐπῳδῶν (ἐξορκισμῶν) καὶ μαγικῶν φυτῶν (carmen et herbas) ἀπήλλαξε τὰς θυγατέρας τοῦ Προίτου ἀπὸ τὴν τρέλα, ἔριψε εἰς τὴν πηγὴν τὰ φίλτρα (purgamina), ποὺ τὰς ἐπανέφεραν στὰ λογικά τους». Ὁ Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς (160—220 μ. Χ., εἰς τοὺς «Στρωματεῖς» Ζ'. Κεφ. IV, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας) παραθέτει χωρίον τοῦ κωμῳδιογράφου Διφίλου (3 αἰὼν π. Χ.), ὅπου οἱ θεραπευθέντες εἶναι πέντε:

«Προιτίδας ἁγνίζων κούρας καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν Προῖτον Ἀβαντιάδην καὶ γραῦν πέμπτην ἐπὶ τοῖσδε δαδὶ μιᾷ σκίλλῃ τε μιᾷ . . . . .».

Ἡ θεραπεία τοῦ χρονίου ἀλκοολισμοῦ, ἡ ὁποία ἐφαρμόζεται κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας (Aversion therapy) διὰ προκλητῆς ἀποστροφῆς πρὸς τὸ οἰνόπνευμα, ἔρχεται ἀμέσως εἰς τὴν σκέψιν καθὼς διαβάζει κανεὶς τὴν περικοπὴ τοῦ Ὀβιδίου.

Κατὰ τὴν θεραπείαν λοιπὸν αὐτήν, τὴν σημερινήν, ἀναμιγνύουν εἰς ἕνα ποτήρι κρασὶ μίαν οὐσίαν, ποὺ προκαλεῖ ναυτίαν μέχρις ἐμέτου μαζὶ μὲ αἴσθημα ἀηδίας καὶ δυσφορίας, λ. χ. ἰπεκακουάναν (εἰς κόνιν) ἢ ἐκτελοῦν ἔνεσιν ἐμετίνης, ποὺ προκαλεῖ τὰ ἴδια ἐνοχλήματα. Ἡ δοκιμασία ἐπαναλαμβάνεται ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ὅπως γίνεται διὰ τὴν ἐγκατάστασιν συνηρτημένου ἀντανακλαστικοῦ ἐπὶ κυνῶν κατὰ τὸ πείραμα τοῦ Παυλὼφ (εἰς τοὺς ὁποίους κατώρθωσε νὰ προκαλῇ σιελόρροιαν μόνον μὲ τὸν ἦχον κώδωνος, ποὺ τὸν εἶχε κατ' ἐπανάληψιν προηγουμένως συνδυάσει μὲ τὴν χορήγησιν τροφῆς): Παρομοίως τὸ κρασὶ μόνον του (χωρὶς

προσθήκην ναυτιογόνου οὐσίας), ἀκόμη καὶ ἡ ὀσμὴ ἢ ἡ θέα του προκαλοῦν εἰς τὸν ἀλκοολικὸν ἀηδίαν, ναυτίαν καὶ ἔμετον.

Εἰς τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς θεραπείας τῶν Προιτίδων συνετέλεσε καὶ ἡ εἴδησις τὴν ὁποίαν ἐγνωστοποίησε ὁ Μελάμπους εἰς αὐτάς, ὅτι ὁ πατήρ των τελικῶς ἀνεγνώρισε τὴν λατρείαν τοῦ Διονύσου. Ἔτσι ἔδρασεν ἐπικουρικῶς καὶ ἡ ἄρσις τῶν γονεϊκῶν ἀπαγορεύσεων, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον (levée des interdictions parentales).

Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν των ὑπανδρεύθησαν ἡ Ἰφιάνασσα τὸν Μελάμποδα καὶ ἡ Λυσίππη τὸν ἀδελφόν του Βίαντα (τοῦ ὁποίου ἡ σύζυγος Πηρὼ εἶχε προσφάτως ἀποβιώσει, καθὼς σημειώνει ὁ Robert Graves, The Greek Myths, 1, 235) καὶ ἔλαβον ἕκαστος τὸ ἓν τρίτον τοῦ βασιλείου τοῦ Προίτου, κατὰ τὰ συμπεφωνημένα.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι εἰς τὰ μυθολογούμενα περὶ τῆς *«μανίας»* τῶν θυγατέρων τοῦ Προίτου καὶ περὶ τῆς θεραπείας εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεβλήθησαν, ὑπάρχουν στοιχεῖα ποὺ στηρίζουν τὴν ἄποψιν, ὅτι δὲν εἶναι ἀποκυήματα ἀχαλινώτου φανταστίας, ἀλλὰ ἀρχαιοελληνικὰ εὑρήματα, παρατηρήσεις, σκέψεις, ἔννοιαι καὶ πρακτικαὶ ἐφαρμογαὶ τὰς ὁποίας ὑπὸ τὸ φῶς τῶν σημερινῶν κατακτήσεων τῆς Ψυχιατρικῆς Ἐπιστήμης : (συγκεκριμένως τῆς Ἐνδομυχοψυχολογίας τῆς (Tiefenpsychologie) χαρακτηρίζομεν μὲ τὰς ἑξῆς 2 ὀνομασίας :

Ψυχοσύγκρουσις (μεταξὺ προεγὼ - ὑπερεγώ),
Καταφυγὴ εἰς τὴν νόσον,
Ἀνθρωπομορφισμὸς (ἀλλαγὴ τῆς προσωπικότητος),
Ὁμαδικὴ παραφροσύνη,
Ψυχικὴ μόλυνσις,
Διαλεκτική, Ψυχοσωματικὴ ἰατρικὴ τῶν ὀργάνων,
Ὑποβολὴ διὰ ἐξορκισμῶν μαγικῶν (ἐπωδῶν), τελετουργιῶν, θυσιῶν,
Ἐνδοεκρηκτικὴ ἢ ἀγχοπλημμυριστικὴ ψυχοθεραπεία,
Θεραπεία διὰ τῆς πειθοῦς - πειθιατισμός,
Φαρμακοθεραπεία (ἐλλέβορες),
Θεραπεία ἀλκοολισμοῦ διὰ προκλητῆς ἀποστροφῆς (νύξεις),
Λουτροθεραπεία (καθαρμός).

Ἂς προστεθῇ πρῶτον ὅτι οἱ ὅροι οὗτοι καὶ αἱ ἔννοιαι, τὰς ὁποίας αὗται ἀντιπροσωπεύουν εἶναι δημιουργήματα, μεταξὺ πολλῶν ἄλλων, τῆς Ψυχαναλυτικῆς Σχολῆς τοῦ Φρόϋντ καὶ ὅτι ὁ ἀφορισμὸς τοῦ Νίτσε κατὰ τὸ ὁποῖον «οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τὰ εἶπαν ὅλα, δὲν ἄφησαν τίποτα γιὰ μᾶς», ἔχει ἰσχὺν κυρίως διὰ τὰς Ἐπιστήμας τοῦ ἀνθρώπου (Ψυχολογίαν, Κοινωνιολογίαν, Ἐθνολογίαν, Θρησκειολογίαν, Λαογραφίαν κ.λ.π.), ἂν ὡς κριτήριον ληφθῇ ἡ ῥῆσις τοῦ Πρωταγόρα : *«πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος»* καὶ δεύτερον ὅτι κρίνεται χρήσιμον νὰ καταλήξωμεν μὲ τὸν ὁρισμὸν τοῦ Ἡσυχίου : «Μῦθος λόγος κενός, ψευδὴς εἰκονίζων τὴν ἀλήθειαν», ποὺ εἶναι προέκτασις συναφοῦς σκέψεως τοῦ Πλάτωνος εἰς τὴν «Πολιτείαν» (330 δ καὶ 337 α). Διευκρινίζεται ὅτι ἐδῶ πρόκειται διὰ ψυχολογικὴν ἀλήθειαν μὲ διαχρονικότητα καὶ καθολικότητα, δεδομένου ὅτι ἡ βασικὴ προσωπικότης (αἱ ἐνστιγματικαὶ ἐνορμήσεις μὲ τὰς συναφεῖς συναισθηματικὰς καταστάσεις) δὲν παραλλάσσουν διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Αὐτὸ ἔχει ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας ἄποψιν ὄχι ὀλιγωτέραν ἀξίαν ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, μὲ τὴν ἔννοιαν ὅτι εἰς μίαν τόσον παρωχημένην ἐποχὴν εἰς αὐτὸν τὸν τόπον ἐπραγματοποιήθησαν διαισθητικῶς ψυχολογικαὶ παρατηρήσεις καὶ ἐπιτεύξεις, εἰς τὰς ὁποίας μὲ πολὺ μόχθον καταλήγουν σήμερον οἱ ἐρευνηταί. Διὰ πειστικὴν τεκμηρίωσιν κατεχωρήθησαν τὰ σχετικὰ χωρία, αὐτούσια ἢ μεταφρασμένα.

R É S U M É

Psychothérapie par implosion (flooding) de la «Manie» der Proetides par Mélampous.

Parmi les thérapeutiques tefléxolegiques des nevroses qui s' opposent aux méthodes de psychothérapie traditionelle - freudienne et ses dérivés -, c' est la technique d' inondation (flooding procedure) et la thérapie par implosion (implosive therapy), les plus récemment mises en pratique, qui tiennent la première place, en ce sens qu' elles impliquent l' intervention active du psychothérapeute au plus haut degré : «il s' agit, nous dit J. Rognant, de parvenir le plus rapidement possible aux origines les plus profondes des symptômes actuels en essavant de faire naître chez le sujet des réactions anxieuses les plus vives». Le thérapeute obige le malade à s' exposer aux stimuli générateurs d' angoisse, qu' en dehors de la situation thérapeutique, il cherche à éviter au moyen de de ses symptômes» (phobiques). Il s' agit des filles du roi pré-homérique de Tyrinthe Poetos (Elles s' appelaient Iphinoë, Lysippe et Iphianassa). Parvenues à l' âge nubile furent frappées de «folie» sur la cause de laquelle existent trois versions. Suivant la plus répandue ce serait Dienysos, le dieu du vin, des orgies (symbolisées par le phallus) et du délire mystique, qui aurait provoqué, l'égarement des jeunes filles, qui réfusant d' adopter le nouveau culte, ont méprisé les rites dionysiaques : elles ze crurent transformées en génisses et, s' échappant de la maison partenelle, parcoururent l' Argolide, l' Arcadie et le reste du Peloponèse, dans le dénuement et le desordre le plus complet.

Mélampous, «l' inventeur du traitement par des remèdes et des purifications». «*s' adjoignant les plus vigoureux jeunes gens, organisa uue poursuite de ces filles avec cris rituels et certaines danses enthousiastiques*», et les conduisit des montagnes jusqu' à Sicyon.

Gomme factuer adjuvant, qui a dû aider les Proetides à recouvrer la raison, on pourrait invoquer aussi la levée de l' interdiction parentale, étant donné que Proetus, en attendant, a été obligé d' accepter le culte de Dionysos.